

1896. gada Latviešu etnogrāfiskās izstādes nodaļa “Būves”

Šī bija Latviešu etnogrāfiskās izstādes iespaidīgākā nodaļa. Lai parādītu latviešu zemnieku mājokļu senākos un jaunākos tipus, izstādes teritorijā dabīgā lielumā uzbūvēja četras ēku rekonstrukcijas: Kurzemes seno dūmistabu ar lubu jumtu, Vidzemes vidienes bezdūmeņa dzīvojamo riju, pirti un kā pretstatu senajiem mājokļiem uzcēla 19. gadsimta beigu turīga zemnieka dzīvojamo ēku. Tai bija jāapliecina zemkopības straujais progress, latviešu zemnieku turības pieaugums un jaunā laikmeta atšķirība no tumšajiem dzimtbūšanas laikiem. Ēkas arī pilnībā iekārtoja: uzmūrēja krāsnis, istabās salika gultas, krēslus, solus, skapjus un pūra lādes, priekšnamos – saimniecības rīkus. Starp ēkām uzstādīja dažādas uzbūves žogus – kāršu, statiņu, zedeņu u. c. Kurzemnieku ēkas priekšā iedēstīja zemnieku puķu dārzos visbiežāk audzētos augus – magones, kumelītes, deviņvīru spēku, sīkrozītes, burkšķus un citus augus, kurus, kā minēts izstādes katalogā, *latvietis apdzied savās tautas dziesmās un kuri noder ne vien mājas košumam, bet top arī lietoti kā ārstniecības līdzekļi*. Kurzemes senajā dzīvojamajā ēkā visu izstādes laiku uzturējās vīrietis un sieviete no Džūkstes apgabala, kuri bija ģērbusies latviešu tradicionālajā apģērbā un izstādes apmeklētājiem stāstīja par seno laiku dzīvi.

Tradicionālās celtniecības plašākam atspoguļojumam izstādē eksponēja arī Vidzemes un Kurzemes dzīvojamo un saimniecības ēku modeļus, kas bija izgatavoti mērogā 1:12, un ekspedīciju laikā dažādos Latvijas novados tapušus zemnieku dzīvojamo un saimniecības ēku kopskatu, plānu, apkures ierīču, rotājumu sīkdaļu un apbūves izkārtojuma plānu zīmējumus un fotogrāfijas.

Kurzemes senā dzīvojamā ēka Latviešu etnogrāfiskajā izstādē. Fotogrāfs Emanuels fon Eggerts. 1896. gads. Latvijas Nacionālā vēstures muzeja krājums

Turīga latviešu saimnieka dzīvojamā ēka 19. gs. beigās. Attēls publicēts mēnešraksta “Austrums” 1896. gada augusta numurā

1742. gadā celtās Cēsu apriņķa Liezēres pagasta Vecvēķu Serga senās dzīvojamās ēkas (rijas) kopskats (augšā), plāns (vidū), garengriezums (apakšā). Labajā apakšējā stūrī skicēts sētas apbūves plāns ar seno dzīvojamo riju, kūtīm, klēti un jauno, savrup celto dzīvojamo māju. Zīmēja Jānis Krēsliņš. 1894. gads. Latvijas Nacionālā vēstures muzeja krājums